

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „НЕГА НА ДЕТЕ СО ЗАБОЛУВАЊЕ
НА ГАСТРОИНТЕСТИНАЛЕН СИСТЕМ” ОД ДОЦ. Д-Р МАРИЈА
ДИМИТРОВСКА-ИВАНОВА, НАСЛОВЕН ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР
Д-Р АНЕТА ДЕМЕРЦИЕВА, НАСЛОВЕН ДОЦЕНТ Д-Р БИЛЈАНА
ЧОНЕСКА-ЈОВАНОВА И НАСЛОВЕН ДОЦЕНТ
Д-Р СНЕЖАНА ПАЛЧЕВСКА-КОЦЕВСКА

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр.2002-199/31 од 4.9.2024 година, на 324. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 4.9.2024 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- проф. д-р Соња Пеова, редовен професор во пензија и
- проф. д-р Валентина Велкоска-Накова, вонреден професор

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис **„Нега на дете со заболување на гастроинтестинален систем”** од авторките доц. д-р Марија Димитровска-Иванова, насловен вонреден професор д-р Анета Демерџиева, насловен доцент д-р Билјана Чонеска-Јованова и насловен доцент д-р Снежана Палчевска-Коцевска, скрипта наменета за студентите на Високата медицинска школа, насока Медицинска сестра/техничар на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Ракописот „Нега на дете со заболување на гастроинтестинален систем” од авторките доц. д-р Марија Димитровска-Иванова, насловен вон. проф. д-р Анета Демерџиева, насловен доц. д-р Билјана Чонеска-Јованова и насловен доц. д-р Снежана Палчевска-Коцевска е наменет за студентите на Високата медицинска школа, насока Медицинска сестра/техничар на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип. Приложениот ракопис е во согласност со наставната програма и ја опфаќа наставната материја за предметот Педијатрија со нега, со предвидениот број на часови 3+3+1 кој студентите го изучуваат во шестиот семестар.

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот „Нега на дете со заболување на гастроинтестинален систем” од авторките доц. д-р Марија Димитровска-Иванова, насловен вон. проф. д-р Анета Демерџиева, насловен доц. д-р Билјана Чонеска-Јованова и насловен доц. д-р Снежана Палчевска-Коцевска е даден на 188 страници, А4-формат, со проред 1 и со големина на букви 11. Обемот на овој ракопис по содржина ги задоволува критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Оваа скрипта е прва од ваков вид за студентите на Високата медицинска школа, насока Медицинска сестра/техничар, но истата поради големиот број на нови информации во однос на дијагностиката и третманот на заболувањата на гастроинтестиналниот систем во детска возраст, можат да ја користат и студентите на Општа медицина како дополнување на основниот материјал по предметот Педијатрија.

Краток опис на содржината: Педијатриската нега е специјализирана област на медицинската професија која ги обработува методите на медицинска нега на децата од неонаталниот период до тинејџерските години. За да се обезбеди најдобра медицинска нега на децата неопходно е добро познавање на особеностите на растот и развојот на детскиот организам и специфичните потреби во секоја возраст. Педијатриските медицински сестри се значајни соработници во мултидисциплинарен здравствен тим при остварувањето на најдобра можна медицинска нега за децата. Тие играат незаменлива улога во внимателното следење на здравјето на младите пациенти, обезбедуваат грижа и поддршка во текот на иследувањата и лекувањето и претставуваат значаен професионален соговорник за семејствата на децата.

Педијатриската гастроентерологија претставува гранка на педијатријата која се занимава со проучување на заболувањата на гастроинтестиналниот систем во детската возраст кои се вбројуваат во најчестите заболувања кај децата. Медицинската сестра има голема улога при дијагностичкиот пристап, негата и терапевските постапки кај децата со заболувања на гастроинтестинален систем. Нивна задача е мерење на антропометриските параметри, поставување на венски пристап за парентерална апликација на лекови, инфузии раствори и раствори за парентерална исхрана. На медицинската сестра која работи на одделение за педијатриска гастроентерологија неопходна и е добра обука за да може да биде незаменлив соработник на лекарот при изведување на дијагностички процедури како абдоминален ултразвук, езофагогастродуоденоскопија, колоноскопија, поставување на назогастрична сонда, спроведување на исхрана по ентерален пат. Кај децата хоспитализирани на одделенијата за педијатриска гастроентерологија потребно е секојдневно следење на телесната тежина, диурезата, изгледот, бројот и конзистенцијата на столиците и повратените маси. Медицинската сестрата мора да има одлично познавање од оваа патологија и да биде едукатор на децата и семејствата за спроведување на терапија, специфична исхрана како и навремено препознавање на знаците и симптомите при егзацербација на некои од заболувањата.

Материјалот на скриптата е разделен во 12 поглавја кои сликовито и детално ги обработуваат темите од областа на гастроентерологијата во детска возраст засновани на најновите протоколи за дијагностика, третман и нега на децата со заболувања на гастроинтестинален систем утврдени од страна на Европското здружение за педијатриска гастроентерохепатаологија и исхрана, Американската академија за педијатрија, Светската здравствена организација и Центарот за контрола и превенција на болести.

Поглавје 1: Физикален преглед на гастроинтестинален систем. Сликвито и детално е објаснет пристапот кон преглед на гастроинтестиналниот систем со приказ на основните постапки (инспекција, перкусија, палпација, аускултација). Објаснети се и нормалните појави од страна на гастроинтестиналниот систем

за одредена возраст. Следуваат детални текстуални и табеларни објаснувања на знаците и симптомите на заболувањата на гастроинтестиналниот систем (дијареја, повраќање, дисфагија, опстипација, абдоминална болка, абдоминална дистензија, гастроинтестинално крварење). Прикажани се и лабораториските испитувања при гастроинтестиналните заболувања (преглед на столица, проценка на материјал од цревна апсорпција, радиолошки, ултразвучни прегледи, ендоскопија, биопсија, ангиографија). За секој дел од ова поглавје детално се образложени задолженијата и учеството на медицинската сестра.

Поглавје 2: Болести на усната шуплина. Наброени се со концизен опис воспалителните и други појави во усната празнина (акутен катарален стоматит, акутен херпетичен гингивостоматит, улцерозен стоматит, орална монилијаза, херпангина, макроглосија). Детално се обработени и сликовито прикажани аномалиите на усната шуплина (расцеп на усна, расцеп на непце). И во ова поглавје значајно место е дадено на објаснување на улогата и задачите на медицинската сестра, особено во делот на исхраната на новородено и доенче со вродени аномалии на усната празнина.

Поглавје 3: Болести на хранопровод. И во ова поглавје, освен деталниот опис, приложени се и сликовити прикази на обработените заболувања (вродена атрезија на хранопроводот, гастроезофагеален рефлукс, хиатална херниа, ахалазија, корозивно оштетување на хранопроводот, езофагит и еозинофилен езофагит, туѓо тело во хранопроводот). Обработен е анамнестичкиот пристап, клиничките знаци, дијагностичките и тераписки методи. Особен е освртот на значењето и улогата на медицинската сестра при водење на секоја од овие специфични состојби за што се потребни и теоретско знаење и добра практична обука.

Поглавје 4: Болести на желудник и тенко црево. Предизвикот квалитетно да се обработат различните состојби во ова поглавје авторите го совладале професионално, сеопфатно и детално. Обработени се анамнестичкиот пристап, клиничката слика, дијагностичките методи и терапискиот пристап за прикажаните состојби (хипертрофична пилорна стеноза, акутен и хроничен гастрит, примарна и секундарна улкусна болест, атрезија на дуоденум, опструкција на тенко црево, Мекелов дивертикул, меконијален илеус, малротација на црева, цревна инвагинација, акутен апендицит, туѓо тело во желудникот и црево, акутен гастроентерит, неподносливост на лактоза и протеини од кравјо млеко, хронична дијареја, синдром на кратко црево, синдром на иритабилно црево, ексудативна ентеропатија, акродерматитис ентеропатика, целијачна болест). Приложени се слики, рентгенграфии, цртежи, табели со целјасно и документирано разбирање на комплексниот материјал. Разноликоста на заболувањата, како и различните возрасти во кои се јавуваат, претставува особен предизвик и за учеството на медицинските сестри при водењето на секој поединечен случај. Посочен е нивниот пристап при следење, хранење, одржување на хидрираноста, исхранетоста, пред и постоперативниот период, како и психолошката поддршка на детето и семејството.

Поглавје 5: Инфламаторни цревни болести. Новите сознанија за потегенезата на улцеративниот колит и Кроновата болест придонесоа и до современ тераписки пристап, како и до алгоритамска рамка за проценка на состојбата кај пациентите. Авторите ги приложиле актуелните ставови за дијагностика, проценка, лекување и следење. Го истакнуваат местото и улогата на

медицинската сестра во долготрајната, разнолика и захтевна грижа при водењето на деца со ваква болест. Концизно се обработени и тешките, но не многу чести заболувања како некротичен ентероколит, псеудомембранозен гастроентерит и еозинофилен гастроентерит.

Поглавје 6: Цревни паразити. Во приложениот материјал не се изоставени ни болестите предизвикани од цревни паразити. Се истакнува дека се раширени по целиот свет и претставуваат чести заболувања во детската возраст. Наведени се најчестите причинители, анамнестичките и клинички знаци на инфестациите, дијагностичкиот и тераписки пристап. Бидејќи инфекциите предизвикани со цревни паразити се почести во регионите со низок стандард и лична хигиена и лоша санитација на околината, се укажува на значењето на добра едукација за одржување на хигиена од најрана возраст.

Поглавје 7: Болести на панкреас. Во ова поглавје се опфатени вродените аномалии на панкреасот (ектопичен, ануларен, поделен панкреас, вроден дефицит на липаза, трипсиноген, ентеропептидаза), акутниот и хроничен панкреатит, како и автоимуниот панкреатит. Наведени се анамнестичките и клинички знаци на овие заболувања, можните здружени вродени пројави, како и соодветни лабораториски и имејдинг иследувања со кои понатаму треба да се обработат пациентите. Укажано е на тежината на клиничката слика во одредени состојби и потребата од сеопфатен тераписки пристап.

Поглавје 8: Цистична фиброза и гастроинтестинален систем. Авторите истакнуваат дека ова комплексно и сериозно вродено заболување порано завршувало со ран фатален крај уште во првата година од животот. Со денешниот степен на сознанија и тераписки можности значајно е продолжен животниот век и квалитетот на живот. Детално се наведени патогномоничните клинички знаци уште од периодот на новороденче (меконијален илеус) и понатамошните гастроинтестинални пројави, како и дијагностичките можности. Сеопфатно е обработен терапискиот пристап во кој квантитативно и квалитативно соодветната исхрана и доживотната ензимска супституција имаат клучна улога. Истакната е и постапката за неонатален скрининг и рана дијагностика, како и генетската консултација.

Поглавје 9: Заболувања на дебелото црево. Иако не се чести, вродените аномалии на дебелото црево и клиничките знаци кои ги предизвикуваат треба да се познаваат заради поставување на навремена дијагноза и донесување на одлука за натамошна постапка во интерес на нормализирање на растот и развојот на детето. Обработени се специфичните клинички знаци на најчестите аномалии (долихоколон, атрезија и стеноза на колон, волвулус на сигма, синдром на меконијален чеп, Хиршпрунгова болест, аномалии на анус и ректум) и укажано е на разликите на сериозноста на секоја состојба од што зависи и тераписката одлука. При постапките околу ваквите пациенти улогата на медицинската сестра е особено значајна затоа што е вклучена во водење и проценка на исхранетоста и општата состојба пред потребен хируршки зафат, како и во сложеното постоперативно згрижување. Споменати се и состојби како аналните фисури, пролапс на ректумот, перианален апсцес и перианални фистули за чие откривање е потребно познавање на клиничките знаци и солиден преглед, со што се овозможува правилна тераписка постапка и избегнување на компликации и последици врз растот и развојот на детето.

Поглавје 10: Конгенитални аномалии на stomачниот сид. Комплексните аномалии на stomачниот сид (омфалокела, гастрошиза, конгенитална дијафрагмална хернија), често придружени и со аномалии на други органи, претставуваат тешки состојби со висок степен на смртност. Илустрирани се со фотографии и даден е детален опис на препорачани постапки за одржување на новороденото до потребниот вид на оперативна интервенција. Умбиликалните хернии се почести, ретко е потребна планирана оперативна интервенција, но значајно е правилното советување на семејството за постапките и следењето на оваа аномалија.

Поглавје 11: Перитонит. Објаснети се разликите во настанување и видовите на предизвикувачи кај примарниот, секундарниот и перитонитот кај новородено. Ваквиот вид на животозагрозувачка состојба бара интензивно лекување и по потреба хируршка интервенција.

Поглавје 12: Најчести тумори на гастроинтестинален систем во детска возраст. Авторите укажуваат дека туморите на гастроинтестиналниот систем се ретки во детската возраст во однос на возрасните и почесто се бенигни. Тие сепак многу сериозно и детално ги опишале клиничките знаци и симптоми кои се неспецифични заради што дијагнозата доцна се поставува. Разработени се туморите според појавата во делови од гастроинтестиналниот систем (усна празнина, хранопровод, желудник, тенко и дебело црево, панкреас). Изнесени се современите дијагностички и терапевтски постапки, вклучително и утврдувањето на денес познатите генетски мутации кај некои од туморите (Peutz-Jeghers-ов синдром, Gardner-ов синдром, Јувенилен полипозен синдром).

Библиографските единици, вкупно 125, користени при пишување на скриптата правилно се цитирани во АПА стил.

ЗАКЛУЧОК

Ракописот „Нега на дете со заболување на гастроинтестинален систем“ од авторките доц. д-р Марија Димитровска-Иванова, насловен вон. проф. д-р Анета Демерџиева, насловен доц. д-р Билјана Чонеска-Јованова и насловен доц. д-р Снежана Палчевска-Коцевска е наменет за студентите од Високата медицинска школа, насока Медицинска сестра/техничар на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Ракописот претставува значаен едукативен текст во кој изнесените содржини се претставени стручно, сеопфатно, јасно и разбирливо, врз основа на цитираните најсовремени релевантни медицински литературни извори.

Врз база на сето погоре кажано, а врз основа на стандардите, критериумите и индикаторите предвидени со методологијата за вреднување и објавување на учебници, Рецензентската комисија има особена чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, ракописот „Нега на дете со заболување на гастроинтестинален систем“ од авторките доц. д-р Марија Димитровска-Иванова, насловен вон. проф. д-р Анета Демерџиева, насловен доц. д-р Билјана Чонеска-Јованова и насловен доц. д-р Снежана Палчевска-Коцевска да го прифати за објавување во е-библиотеката на Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Соња Пеова, редовен професор во пензија, с.р.

Д-р Валентина Велкоска-Накова, вонреден професор, с.р.